

Un pelerin francez la Tulcea la începutul veacului trecut

prof. univ. dr. Ioan Bitoleanu
Constanța

A French pilgrim to Tulcea at the turn of the last century

Abstract

In the autumn of 1916, in the middle of World War I, the French anthropologist Eugène Pittard visited Dobrudja, giving us the book entitled *La Roumanie. Valachie – Moldavie – Dobrudja* (Editions Bossard, Paris, 1917), memories and information of great historical value, about places, settlements, the multi-ethnic structure of the population, about people and their occupations, customs and traditions.

During his journey, the dauntless pilgrim passed through Tulcea, Babadag, Isaccea, Cocosu Monastery, Luncavița and Măcin.

He left the Dobrudja land, with welcoming people from its Latin gens, easily recognizable, with the following regret: "I leave with a fervent hope that we shall return."

Rezumat

În toamna anului 1916, în plin război mondial, antropologul francez Eugène Pittard vizita Dobrogea, lăsându-ne, în cartea intitulată *La Roumanie. Valachie – Moldavie – Dobrudja* (Editions Bossard, Paris, 1917), amintiri și informații de mare valoare istorică despre locuri, așezări, structura multiethnică a populației, despre oameni, ocupațiile, obiceiurile și tradițiile acestora.

În călătoria sa, cutezătorul pelerin a trecut prin Tulcea, Babadag, Isaccea, Mănăstirea Cocosu, Luncavița și Măcin.

A lăsat pământul Dobrogei, cu oameni primitivi, din ginta sa latină, ușor de recunoscut, cu regret: „Îl părăsim cu o arzătoare speranță că vom reveni.”

Keywords: Eugène Pittard, La Roumanie, Dobrudja, Tulcea, Babadag, Isaccea, Cocosu Monastery, Luncavița, Măcin.

Cuvinte cheie: Eugène Pittard, România, Dobrogea, Tulcea, Babadag, Isaccea, Mănăstirea Cocosu, Luncavița, Măcin

---

„În momentul când scriu – își începea relatarea cutezătorul pelerin sosit pe meleagurile Dobrogei – canonierele rusești care urcaseră pe brațul Sulina, bombardau pozițiile bulgaro-turce la Tulcea. Și mă gândesc cu durere – confirma el – la toate distrugerile pe care invazia le-a cauzat în această Dobroge ca nicăieri. Când armatele inamice îl va abandona, după victoria românilor, în ce stare vor găsi acest oraș?”

Lecturând această pagină, două lucruri atrag atenția cititorului: în primul rând, el nu relatează sec evenimentele la care asistă, ci cu participare sufletească, „cu durere”; în al doilea rând, el nu se îndoia de victoria finală a românilor, popor pe care, în cartea sa intitulată *La Roumanie. Valachie, Moldavie, Dobroudja*, îl înfățișează cu vădită căldură. Cunoscându-l în timpul periplului său prin toate provinciile istorice ale României, francezul Eugène Pittard, profesor de antropologie al Universității din Geneva, îl privește cu instinctivă simpatie generată de solidaritatea gintei latine.

Tipărită în 1917 la Paris, cartea este ea însăși o mărturie a faptului că această călătorie a fost întreprinsă după dramaticele evenimente din octombrie 1916 când, în urma ofensivei armatelor Puterilor Centrale, Dobrogea a fost ocupată de trupele germano-bulgare.

În harabaua condusă de un surugiu grec, cutezătorul călător a străbătut întreaga Dobroge – de la Tulcea la Constanța –, animat nu numai de setea de cunoaștere, cât și de un anumit spirit aventurier (având în vedere împrejurările excepționale ale călătoriei sale în îndepărtata țară de la Gurile Dunării) și cu acest prilej a descris locuri, oameni, tradiții și obiceiuri de acum aproape 100 de ani. De aceea, nu numai vechimea lor, dar și datele filtrate prin viziunea competenței unui antropolog, profesor universitar, sporesc valoarea informațiilor cuprinse între copertile acestei cărți.

Primul popas a fost târgușorul Babadag care, după reînălțarea administrației românești în 1878, și-a schimbat înfățișarea. Partea turcească a micului orașel s-a restrâns substanțial, proces firesc în urma exodului unei bune părți a populației musulmane către patria de origine. Potrivit autorului, mahalaua din partea de sud a localității prezenta deja aspectul unor ruine invadate rapid de vegetația triumfătoare. Imaginea de târgușor mut degaja un aer de melancolie orientală, semn al unei lumi apuse. Noul Babadag devenea un mic oraș cosmopolit, în care trăiau laolaltă români, lipoveni, armeni, evrei și din ce în ce mai puțini turci, dar care conviețuiau în cea mai desăvârșită armonie. Contactul cu această comunitate eterogenă nu i-a cerut multă vreme pentru a-și face această fermă convingere.

Călătorul a nimerit la Babadag într-o zi de târg, ceea ce dădea străzii principale un pitoresc aparte. Țăranii din Visterna, Slava Rusă și alte sate învecinate, îmbrăcați în costumele tradiționale fiecărei etnii, expuneau

fructe, legume, cereale, pește și alte produse ale gospodăriei lor – „o minunată simfonie orientală”, cum i se înfățișa tabloul locului, animat de mulțimea de producători și mușterii.

Harabaua l-a purtat apoi pe francez spre Tulcea. Prima impresie a fost: „Un oraș pitoresc!”, cu o fizionomie particulară. Străzile nu sunt trasate linear - constata el. Unele dintre ele sunt flancate de arcade sub care negustorii își expuneau mărfurile, de o varietate și culori care încântau privirea. Fostul oraș turcesc i se înfățișa așezat în amfiteatru, în care casele se suprapuneau ordonat. Pe fluviu, navele cu vapori, încărcate cu cereale aduse din toate colțurile României, iar din zonă cu cantități considerabile de pește – crapi și sturioni –, se scurgeau fără încetare spre Sulina.

Prima imagine despre Isacceia, unde a ajuns curând după aceea, a fost cea legată de trecutul său ce se afunda departe în trecut. Ruinele și vestigiile antice ale unei străvechi civilizații, aflate chiar pe faleza fluviului, conviețuiau cu resturile de fortificații din timpul stăpânirii turcești. Pe singura stradă principală, în fața caselor și la umbra arborilor, perechi de turci își savurau liniștiți delicioasa cafea dobrogeană. Aici locuitorii cultivau, în mod tradițional, tutunul cel mai de calitate, cumpărat apoi de statul român. Cultivatorii erau o populație de lazi, asiatici înrudiți cu georgienii – negustori abili, aduși de destinul lor pe meleagurile dobrogene, ca atâtea alte neamuri.

Călătorul nostru s-a îndreptat apoi spre Mănăstirea Cocoșu, rămânând fascinat de frumusețea locurilor, de întinderea pădurilor de tei, cu parfumul lor îmbătător. El s-a arătat viu interesat de istoria acestui așezământ monahal dobrogean, cu aspectul său de fortăreață, expus primejdiilor trăite de mult încercatul pământ dintre Dunăre și Mare. Și mai impresionat a fost de ospitalitatea starețului mănăstirii, care i-a oferit găzduire într-o chilie de o desăvârșită curățenie, iar în refectoriu, o masă copioasă („un veritabil festin” - cum nota oaspetele). Un viu interes i-au trezit ținuta călugărilor, fețele lor încadrate de o sălbătecită podoabă capilară, precum și toaca de lemn care-i chema la rugăciune. Pe fondul acestui tablou monastic s-a suprapus și un surprinzător moment laic: în afara zidurilor, la mică distanță, o ciurdă de țigani zilieri, care munceau pământurile mănăstirii, îngâneau cântece melancolice de factură orientală, executând înlănțuiți dansuri languroase.

Atras de farmecul locurilor, oaspetele a pornit în noapte cu gândul de a ajunge la Niculițel și Măcin. Fără o explicație anume, el s-a întors spre Luncașița, unde un consilier local, probând încă o dată ospitalitatea oamenilor locului, i-a oferit încă de dimineață călătorului necunoscut o pâine albă abia scoasă din cuptor, brânză de oaie și o pulpă de miel friptă. În limba sa străină gazdelor, dar cu gesturi expresive de recunoștință, el a mulțumit pentru această biblică ospitalitate.

Periplul său a continuat spre Măcin, pe malul fluviului. Fostul orașel turcesc se înfățișa cu străduțele sale liniștite, străjuite de cafenele, de câteva prăvălii și două-trei hanuri ținute de armeni și greci, vestiți în ale negoșului. În orașel se ridica și o geamie cu aleasă arhitectură, încadrată de o la fel de frumoasă grădină. Într-un ultim tablou oriental, în fața Valahiei și Moldovei de peste fluviu, cu aerul lor aproape apusean, costumele turcilor și tătarilor întăreau impresia particulară lăsată vizitatorului din îndepărtatul Occident.

Ajuns la Hârșova, serviciul poștal i-a remis o scrisoare care-l rechemă în țară, așa că s-a îmbarcat pe un mic vaporăș de pasageri care făcea serviciul pe Dunăre, între Măcin și Brăila, după luni de ședere pe acest pământ al Dobrogei „unde ne-am simțit liberi, cum niciodată n-am putut trăi în Occident. Cu fiecare zi care se scurge ne face să iubim mai mult acest colț de pământ românesc, asupra căruia, din fericire <<civilizația>> încă n-a rulat cu compresorul său nivelator”.

Și finalul confesiunilor este emoționant pentru cititorul român: „Îl părăsim cu o arzătoare speranță că vom reveni”. Este încă o mărturie că un străin se lega sufletește de acești valahi, moldoveni și dobrogeni care i-au inspirat și titlul cărții sale: *La Roumanie*.

*

Prezentarea noastră se oprește aici, deși suscită interes și profunde informații de mare valoare ce privesc de data aceasta oamenii Dobrogei de Nord de acum aproape 100 de ani. Preocupat de demografie, autorul se arată interesat îndeosebi de aspectul multiethnic al populației, de neamurile ce conviețuiau alături de români: pescarii lipoveni din Deltă și Jurilovca, cu sectele lor de schismatici – popovți, bezpopovți, scopiți –, coloniile de cazaci zaporogeni, bulgarii din Ciamurlia de Jos, turcii, cât vor fi rămas, și coreligionarii lor tătari, evrei, armeni și italieni, deși s-ar putea să greșim oprindu-ne aici.

Oricum, îți mulțumim Eugène Pittard pentru că ne-ai lăsat fragmente de istorie adevărată despre români, însoțite de sentimente de dragoste mărturisită față de aceștia.